

„BÁTRAN ÉS SZABADON”

BESZÉLGETÉS SCHMIDT MÁRIÁVAL

A hidegháború végétől a 2001. szeptember 11-i terrortámadásig, sőt egészen a 2008-as gazdasági válságig úgy tűnt, hogy a neoliberális kurzus történelmi projektjét semmi sem veszélyezteti. Immár tíz éve tudjuk, hogy ez illúzió volt: vége a történelem végének. Ez abból is látszik, hogy egy évtizede „populista lázadás” és „konzervatív forradalom” zajlik, erősödik a tradicionalista ellenkultúra, a nemzetek választópolgárai egyre több országban veszik vissza az irányítást a globalista elitektől. Hogy ez miben érhető tetten és hol a helye Magyarországnak ebben a regionális, európai, sőt világfolyamatban, arról Schmidt Máriát, a Terror Háza Múzeum főigazgatóját Békés Márton kérdezte.

ÚJ ÉVSZÁZAD KEZDŐDÖTT

Nemrég jelent meg 2015 óta írott tanulmányait összegyűjtő könyve, Nyelv és szabadság címmel.¹ Ebben feldolgozza az elmúlt évek számos jelenségét: a politikailag korrekt nyelvezet lebomlását, a migrációs válságot, a populista pártok sikerét, az Európai Unió vezetési válságát és a „kaviárelít esetét a népszuverenitással”. Érezhető, hogy korfordulón járunk. Mi az, ami változóban van?

Ennek az a lényege, amit nap mint nap érzünk: új évszázad vette kezdetét. Az előző, vagyis a 20. század 1914-ben vette kezdetét az I. világháborúval, és ezt követően pontosan száz évig tartott. Már most is érezhető, hogy a 21. alapvetően más évszázad lesz annál, mint amit magunk mögött hagytunk, és ennek nemcsak globális konzekvenciái, hanem kulturális összetevői is vannak. Azt azonban, hogy konzervatív lesz-e ez az új korszak, nehéz megmondani, mert nem pontosan tudjuk, hogy mi az, amit érdemes a korábbiak közül megőrizni és mi az, amit nem. Ami biztos, hogy amikor kimozdulni látszik az ember lába alól a talaj, akkor a megszokott reagálás

A forradalom hőse
– Szabó János (1897–1957)
gépkocsivezető, a Széna téri
felkelők parancsnoka
(1956-os Emlékbizottság)

1 SCHMIDT Mária: *Nyelv és szabadság*, Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Köz-alapítvány, Budapest, 2017. (A Szerk.)

(Móricz-Sabján Simon felvétele)

már nem elég, s megpróbálunk visszanyúlni azokhoz az évszázadok vagy évezredek óta jól bevált fundamentumokhoz, amelyeken megvethetjük a lábunkat. Geostratégiai például biztosan teljesen más lesz a világ, ami az egyik olyan újdonság a sok közül, amit még meg kell szoknunk. Európa szerepe is megváltozik, a térség népei újból egymásra találnak – ez is egészen más a korábban megszokottakhoz képest, ráadásul pozitív fejlemény, ugyanakkor mindaz a technológiai kihívás, ami előttünk áll, szintén rendkívül nagy, de aggasztó változást jelent.

Az elmúlt tizenöt évben számos olyan törekvés normává vált, amit eleinte a jobboldal képviselt. Gondoljunk csak a többségi demokráciára, a hazafiasságra, a családtámogatásra, a határon túli magyarok kettős állampolgárságára vagy a határvédelemre. Kijelenthetjük, hogy a Zeitgeist a jobboldali ügyek mellé állt?

A II. világháborútól egészen mostanáig létezett egy példátlan stabilitás, ami azért volt szokatlan, mert hosszú ideig tartott, és mostanra teljesen megváltozott. Tulajdonképpen a 19. század második feléhez hasonló állandóság volt a pártrendszereket, a politikai berendezkedést és a geopolitikát illetően. Ez felerősítette az

elit szerepét, de a tagjait magabiztossá és elkényelmesedetté tette, hiszen nem kellett különösebb erőfeszítést kifejtteniük. Az ügyeket csak tovább kellett görgöztetni, minden működött magától. Miután nem voltak nagy témák, az elit szerepét nem kérdőjelezte meg senki, így könnyen menedzselhették az ügyeket, amik mögött állandó gyarapodás állt Nyugat-Európában. Ebből következik, hogy a nép, azaz a választópolgárok szuverenitást illető szerepe nem tűnt olyan fontosnak. A nép nem akarta a saját kezébe venni a hatalmat, vagy bizonygatni, hogy „azért a víz az úr”, mert nem voltak olyan különösebb ügyek, amikért a közéletbe bele kellett volna szólni: az emberek jobban éltek, több joguk volt, a szociális háló is egyre bővült. Ez így ment a II. világháború végétől egészen az ezredforduló elejéig.

Mostanra azonban kiderült, hogy ez az elit alkalmatlan arra, hogy megújuljon és krízishelyzetben megállja a helyét, így a népszuverenitásnak újra jelentősége lett. Az emberek ugyanis nem érzik már, hogy jó kezekben lennének a dolgok, ezért nagyon sok helyen elitcserét követelnek. Pontosan ez az, amit a „populizmussal” kapcsolatban is érzünk! Így hívják ezt a jelenséget az elithez tartozó, a *status quo* fenntartásában érdekelt erők, amely fogalom

egyébként nem jelent mást, mint a demokrácia lényegét, vagyis hogy a többség él a jogával, és ha szükségét érzi, leválthatja a vezetőit. Most ez utóbbi folyamat indult el, méghozzá elsőként Magyarországon, ahol a hagyományos elitet 2010-ben a magyar választópolgárok nemcsak hogy leváltották,

hanem meg is büntették, és azóta többször is kinyilvánították, hogy a történelem süllyesztőjében van a helye. Ez a folyamat nálunk azóta is tart, a legutóbbi választás szintén arról szólt, hogy a régi elit teljesítményét a magyar választópolgárok elégtelenre értékelték. Nyugaton is ez a folyamat zajlik: a fennálló rendet képviselő technokrata elithez tartozó körök elveszítik a többség támogatását.

Május végén nagyszabású konferenciával zárták le a V4-es magyar elnökséget. Itt járt többek között Trump korábbi kampánytanácsadója, Steve Bannon és Milo Yiannopoulos, az amerikai jobboldal fenegyereke, majd egy hét múlva követte őket Götz Kubitschek, a Sezession szerkesztője, az Antaios könyvkiadó

” a fennálló rendet képviselő technokrata elithez tartozó körök elveszítik a többség támogatását

alapító-vezetője.² Eleinte úgy tűnt, hogy ők tanítanak minket, de hamar megfordult a reláció, és ők tanultak tőlünk.

Ha nem is használnám ezt a kifejezést, mert nem éppen szerény magatartást képvisel, abban azért biztos vagyok, hogy inspirációért jöttek Magyarországra, mert itt olyan szempontrendszert láttak, ami nagyon hasznos lehet a számukra. Mindhárom szerző, akit felsorolt, a nyugati „anti-elit erők” képviselője. Tőlünk nyugatra a politikailag korrekt kánon sokkal erősebb, mint nálunk, ami itthon valójában sohasem honosodott meg, mert a magyar emberek – hogy Orbán Viktort idézzem – születésüktől fogva politikailag inkorrektek. Minálunk ez nem vált be, de Nyugaton ma is erőteljesen érvényesül és gúzsba kötött szellemi életet eredményez. Ez kisebb mértékben érvényes az angolszász világra, ahol a diskurzus, a szabad vita, a nézetütköztetés még mindig jobban érvényesül, míg a német közéletet teljesen *gleichschaltolák*, ezért unalmassá és érdektelenné vált. Ezzel szemben mindhárom megnevezett szereplő az ottani politikailag inkorrekt beszédmód képviselője, amivel jelentősen befolyásolják a környezetüket és hazájuk közéletét, sőt sokakat irritálnak. Tulajdonképpen a nyelv gúzsba kötése elleni lázadás volt az, ami botrányhősökké tette őket saját hazájukban. Amikor viszont eljönnek a magyar közegbe, ahol politikailag senki sem korrekt, már nem tűnnek annyira polgárpukkasztónak, mint odahaza, sőt üdítően hat rájuk, hogy amikor itt szerepelnek, akkor elsőként nem szemantikai tabudöntéssel kell foglalkozniuk, majd arra magyarázatot adniuk, hanem rögtön érdemi beszélgetéseket lehet folytatni. Itt van például Götz Kubitschek, aki a német közéletben a „túrhetero” kategóriába tartozik, ám amikor meghallgattuk budapesti előadását, nem értettük, hogy mi az, ami egyáltalán kifogás alá eshet benne.

Új könyvének egyik legfontosabb esszéje, de a gyűjtemény címe is a nyelvhasználat és a politikai szabadság szoros összefüggésére utal. Minek volt a foglya az önkifejezés, a szabad véleménynyilvánítás és ezzel a gondolkodás? És az-e még mindig?

Mi ugyan sohasem voltunk, ellenben Nyugat-Európa még mindig a PC-beszéd foglya. De ezek a rabláncok mostanra ott is kezdenek meggyengülni, ugyanis a valóságnak ellentmond az a politikailag korrekt kánon, amit rákényszerítettek a közbeszédre, hogy a valóságról szóló diskurzust korlátozzák vele. Ezzel a beszédmóddal ugyanis lehetetlen a valós problémákat megérteni és válaszokat találni rájuk. A PC korlátai leginkább Németországban szembetűnők, ahol kiűritették a politikát s nincsenek igazi viták. Úgy engedtek be például kétféle millió embert a migrációs krízis során, hogy az nem képezte tárgyát a politikai napirendnek, így vita sem folyhatott róla. A német kancellár ezt egy Barack Obamától kölcsönzött mondattal lerendezte: *Wir schaffen das*; azaz *Yes, we can* – igen, képesek vagyunk rá. Nem kérdezett vissza senki: tulajdonképpen mit, és mi a célunk ezzel? Miért is kell nekünk ezt „megcsinálni”? Mit akarunk kezdeni ezekkel az emberekkel? Egyáltalán szükségünk van-e rájuk? Aztán: milyen Németországot akarunk? Mit gondolunk a világról egyáltalán, amiben élünk? Milyen jövőt képzelünk el magunknak? Ezek mind olyan kérdések, amelyeket nem tett fel senki, mert eleve nem is megengedettek. Ebből következik, hogy mára a német politika légtüres térbe került. Miközben Németország Európa legfontosabb állama, fogalma sincs róla, hogy mit kezdjen a 21. századdal. Azokra a kérdésekre, amik most napirenden vannak, nem érkezett válasz, nincs vita róluk sem Nyugat-

Schmidt Mária fontosabb művei

Kollaboráció vagy kooperáció? A budapesti Zsidó Tanács. Minerva, 1990.

Ávós világ Magyarországon. Egy cionista orvos emlékiratai (szerk.) Kossuth, 1991.

Diktatúrák ördögsekerén. Válogatott tanulmányok. Magvető, 1998.

A történelem főutcáján: Magyarország 1998–2002. Orbán Viktor miniszterelnök beszédei (összeáll.) Magyar Egyetemi Kiadó, 2003.

Egyazon mércével. A visszaperelt történelem. Magyar Egyetemi Kiadó, 2003.

Terror Háza: Andrássy út 60. (szerk.) Közép-és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, 2003.

A titkosszolgálatok kulisszái mögött. Hitek, ideológiák és hírszerzők a 20. században. XX. Század Intézet, 2005.

Politikailag inkorrekt. Esszék diktatúrákról és demokráciáról. XX. Század Intézet, 2010.

Egy vidéki srác a gonosz birodalma ellen: Ronald Reagan (szerk.) KKETTKK, 2011.

Nyugaton a helyzet változóban. KKETTKK, 2013.

Európai testvérháború, 1914–1918 (szerk.) KKETTKK, 2014.

Veszélyzónában. Szerepek, játszmák, esélyek. KKETTKK, 2016.

Nyelv és szabadság. KKETTKK, 2017.

* A továbbiakban: KKETTKK

2 Rajtuk kívül többek között Avram Cohen ezredes (Izrael), Chantal Delsol (Franciaország), Diego Fusaro (Olaszország), David P. Goldman (USA), Václav Klaus (Csehország) és Douglas Murray (Nagy-Britannia) is előadott a konferencián. Kubitschek később egyenesen úgy nyilatkozott, hogy „Magyarországra mint álmaink beteljesülésére tekintünk” (Figyelő 2018/23., 29), Renaud Camus francia író szintén támogatásáraól biztosította a visegrádi négyeket, különösen Magyarországot. (A Szerk.)

Európában, sem Németországban. Félő, hogy ezek egyszer ránk dőlnek, és a politikailag korrekt kánon az egész európai projektet maga alá temeti.

MINDEN KÖZÜGY POLITIKAI KÉRDÉS

A balliberális értelmiség hosszú ideig kulturális hegemoniát élvezett, amely hegemonia először repedezni kezdett, majd mostanra meg is semmisült. Szellemi fölényük és legitimitásuk elvesztését sértésként élik meg.

A Kádár-rendszer a '70-es évektől kezdve elindított egy konszolidációs periódust. Ez a hosszú ideig tartó időszak a kiegyenlítődést tartotta legfontosabb erényének, ami a harc lebecsülésével járt. Harc alatt itt az eszmék, gondolatok, különféle ötletek ütköztetését értem. Harc az, amikor valaki mond valamit, kiáll mellette, megvédi az állítását, és ugyanígy a másik is mond valamit; kemény összeütközésre kerül sor közöttük, ami egyben azt is jelenti, hogy kínálat alakul ki. Az emberek meg tudják különböztetni egymástól az alternatívákat és tudnak közöttük választani. Annak az értelmiségnek azonban, amelynek a romjai még megvannak nálunk és képviselői utóvédharcokat folytatnak pozícióik megőrzéséért, az volt a fő eredménye, hogy letompította a vitákat, és úgy uralkodott, hogy közben kvázi béke volt. Csak az ő gondolataik, csak az ő elképzeléseik számítottak szalonképesnek, a többit meg lesöpörték az asztalról. Viszont amit mi képviselünk, az a harc, ahol vannak állítások, gondolatok, ötletek, és mi nemcsak hogy kiállunk ezek mellett, de kihívjuk párbajra azokat, akik más képviselnek. Mindezt azért, hogy a világnézetek, felfogások, elképzelések és politikai ötletek megmérkőzhessenek egymással. Pontosan ez az, ami miatt azok, akik neveltetésüknél, beállítottságuknál fogva ódzkodnak az ilyesmitől, próbálnak mindent lekerekíteni, tompítani, megfelelni és ebbe belesimulni. Az ő elképzelésük szerint minden, ami éles vagy karakteres, az egyben veszélyes is.

Szerintük ez nem elegáns, sőt nem is való az értelmiségnek, szerintem viszont pont fordítva igaz: csak ez való! Ha valaki nem áll ki a véleménye mellett, akkor nincs állítás és nincs is rá válasz, emiatt a közélet apolitikus térbe kerül, ahol a legfontosabb politikai ügyekről azt hazudják, hogy azok valójában

szakmai kérdések. De nincs olyan kérdés, ami ne politikai természetű lenne! Az például, hogy melyik járdát újítják fel, politikai kérdés. Amint az is, hogy járdát újítunk-e fel vagy lépcsőházat. Minden kérdés politikai, s miközben szakértőt mindenre – meg az ellenkezőjére is – lehet találni, addig a közösség ügyeiről szóló politikai döntéseket felelősséggel kell meghozni. Az ugyanis egy fontos döntés, hogy mit fejlesztünk s mit nem, mire adok pénzt és mire nem: ezt hívják politikának.

Aki azt állítja, hogy ő szakmai alapon hozza meg a döntéseket, be akar minket csapni. Ezzel szemben azt gondolom, hogy nyíltan oda kell tárni az alternatívákat az emberek elé, hogy tudjanak belőlük választani. Vegyünk egy nagyon aktuális példát. Be lehet-e állítani szakmai válasznak azt, amit Németország és az Európai Unió a görög válságra adott? Ez ugyanis kőkemény politikai kérdés volt, mert politikai konzekvenciája azt jelentette, hogy Görögország németellenessé, vagyis nyugatellenessé válik-e. Ez a „görög válságkezelés” igazi következménye, ezt kell mérlegelni! Lehet, hogy pillanatnyilag a brüsszeli-berlini politika úgy ítéli meg, hogy fontosabb, hogy évente még 3 milliárd euróval több bevétele legyen a német bankoknak,³ azonban az az ár, amit a végén fizetni kell, ennél nagyobb és politikai természetű lesz. Ez is azt bizonyítja, hogy végsősoron nincsenek szakmai döntések – csak politikai döntések vannak.

3 A *Der Spiegel* on-line 2018. június 21-ei cikke szerint „Németország 2010 óta 2,9 milliárd euró kamatot söpört be a görög válságból. A német kormánynak főként a [...] görög államkötvényekből származott nyeresége. A Bundesbank 2017-ig 3,4 milliárd euró kamatnyereséget ért el az SMP-programból, ebből [...] 2,5 milliárd euró – amihez hozzájön a KfW befektetési bank 400 milliós kamatjövödelme is – a német költségvetésben landolt.” (A Szerk.)

amit mi képviselünk,
az a harc, ahol vannak
állítások, gondolatok, ötletek

A 2018-as választás kimenetelének interpretációja kapcsán konszenzus látszik kialakulni, amelyet a kellően önreflektív baloldali véleményvezérek is egyre inkább hajlandóak elfogadni. Ez úgy hangzik, hogy csak a jobboldalnak volt története – nemzeti identitásról, biztonságról, közösségi érzésről, migrációról, önmeghatározásról, szuverenitásról. Oszlja ezt?

Egyre kevésbé tudom, hogy mi a jobboldal és mi a baloldal. Mert a hagyományos baloldal mindenhol kiürült és megszűnőben van. Ennek az az oka, hogy a baloldal a világot osztályalapon osztotta fel s magát a munkásosztály képviselőjeként tétélezte. Ha azonban az osztályok között változások mennek végbe, akkor egy ideológiai párt – például az, amelyik a kereszténydemokráciát osztályokon átívelő módon képviseli – könnyebben meg tud maradni, miközben egy osztályalapú párt – mint a marxista, szocialista mozgalom – megszűnik, ha megszűnik maga a munkásosztály. Mára nincs munkásosztály abban az értelemben, amilyen értelemben a nagyipari munkásság által működtetett iparterületeken és állami vállalatokban régebben megvolt, s miután megszűnt, a baloldali pártok elveszítették a talajt a lábuk alól. Ráadásul 1989/90-ben szertefoszlott a jövőképük is, hiszen mindig is a szocializmust akarták megvalósítani: lassabban vagy gyorsabban, de ezt a végcélt sosem adták föl. A rendszerváltoztatásokkal és a Szovjetunió összeomlásával ennek is befellegzett. Ennek következtében egyszerűen okafogyottá vált az úgynevezett baloldal léte. Természetesen lehetett volna baloldali témákat képviselni, mint amilyen például a jövedelemkiegyenlítés vagy a különböző „elnyomott osztályok” támogatása. De a baloldal ezt érdektelennek találta, lemondott róluk és helyettük ’68-tól kezdve a minél távolabbi, harmadik világbeli népek képviselőjének csapott fel. Ez azt jelentette, hogy a jobboldal – nevezzük pártjait kereszténydemokratáknak – nyugodtan elmehetett balra, és újra vállalhatta azokat az értékeket, amiket a keresztényszocialista mozgalom már a 19. század végén magáénak tudhatott. Ezáltal az történt, hogy – akárcsak Magyarországon a Fidesz – a jobboldal a radikális jobboldaltól a centrumon át a hagyományos baloldalig minden vállalható politikai témát begyűjtött, a baloldali pártoknak pedig nem maradt semmi. Családtámogatás, bérkiegyenlítés, közfoglalkoztatás és felzárkóztatási programok – ezek a témák mind-mind itt vannak a jobboldalon, részben azért is, mert ezeket a baloldal szabadon hagyta.

Ehhez jött hozzá, hogy mivel Magyarországon a balliberális oldal mindig szolgáiban másolt valamit, hol Moszkvát, hol a nyugat-európai ’68-asokat, hol Brüsszelt, ezeknek a központoknak a gondolati-politikai kiüresedése miatt egy idő után nem maradt semmi, amit exportálni tudnának. Maradtak hát az identitásalapú gender-dolgok, amikre azonban a magyar emberek egyáltalán nem vevők. Lehetséges, hogy Németországban vagy Hollandiában például a transzkérdéssel lehet érvényesülni, de ha valaki elmegy Tápióbicskére, és az ott élőknek elkezd magyarázni a transz-jogokról, türelmes hallgatóságra valószínűleg nem számíthat. . . Van a költő Kemény Istvánnak egy mondása, mely szerint „aki próbált már kidobó embert meggyőzni bármiről, annak van fogalma arról, hogy igazából hol az értelmiség helye a társadalomban”. De komolyra fordítva a szót: sajnos témahiányos a teljes magyar baloldal: nincs téma, nincs ötlet, nincs jövőkép – de alternatív vízió híján mégis mit akarnak kínálni a magyar választópolgároknak? Gyurcsány Ferenc két nagyon fontos dolgot jelentett ki a választási kampányban. Az egyik eligazította a választókat afelől, hogy mi között lehet választani, amikor azt mondta: „ha minket választanak, akkor káosz lesz”. Ez egy roppant őszinte mondat volt! Másik kijelentése úgy hangzott, hogy „nem találjuk a Fidesz ellenszerét” – ez is igaz volt. Ez a két állítás tökéletesen leírja, hogy milyen állapotban van ma a magyar baloldal: káosszal és ellenszerhiánnyal küzd. Nem véletlenül kapott nyolc éven belül harmadszor is kétharmadot a Fidesz.

témahiányos a teljes magyar baloldal: nincs téma, nincs ötlet, nincs jövőkép

HAZASZERETETET TANULNI

Nemcsak a saját nyelvünk megtalálása és saját történetünk kitalálása fáradságos munka, de a közvetítés feladata is. Utóbbihoz művelődési infrastruktúra, kulturális hálózat és kommunikációs közeg szükséges. Ön történészprofesszor, a katolikus egyetemen tanít, emellett a Terror Háza Múzeum főigazgatója és a Figyelő tulajdonosa – nem csupán használja, építi is az intézményeket. A múzeum tizenhat évvel ezelőtti megnyitásakor nagy volt az ideológiai, intellektuális közegellenállás. Mit tapasztal ma?

Létezik még közegellenállás, de nem itthon, mert idehaza már megnyertük azokat a kulturális csatákat, amiket meg akartunk nyerni, és úgy látom, hogy folyamatosan meg is nyerjük őket. A Terror Háza Múzeum átadásának 10. évfordulón két szóban találtuk meg ennek magyarázatát: bátran és szabadon. Szabadon és bátran kiállunk amellett, amit gondolunk, és ezzel nem tudnak mit kezdeni. A nagy meccset, ami a 20. század értelmezéséről, a diktatúrák természetének meghatározásáról szólt, megnyertük. A cél nem más, mint a szolgálat. Nekünk az a feladatunk, hogy a magyar nemzetet hazaszeretetből szolgáljuk, és megerősítsük benne a nemzeti identitást, aminek az az alapja, hogy legyünk büszkéek arra, hogy mi egy bátor és szabadságszerető nemzet vagyunk, aminek így is kell maradnia, mert ez a záloga a megmaradásunknak.

A balliberális értelmiség csoportkohézióját évtizedekig jelentősen növelte, hogy egymás műveiről pozitívan írtak, egymást terjesztették fel díjakra.

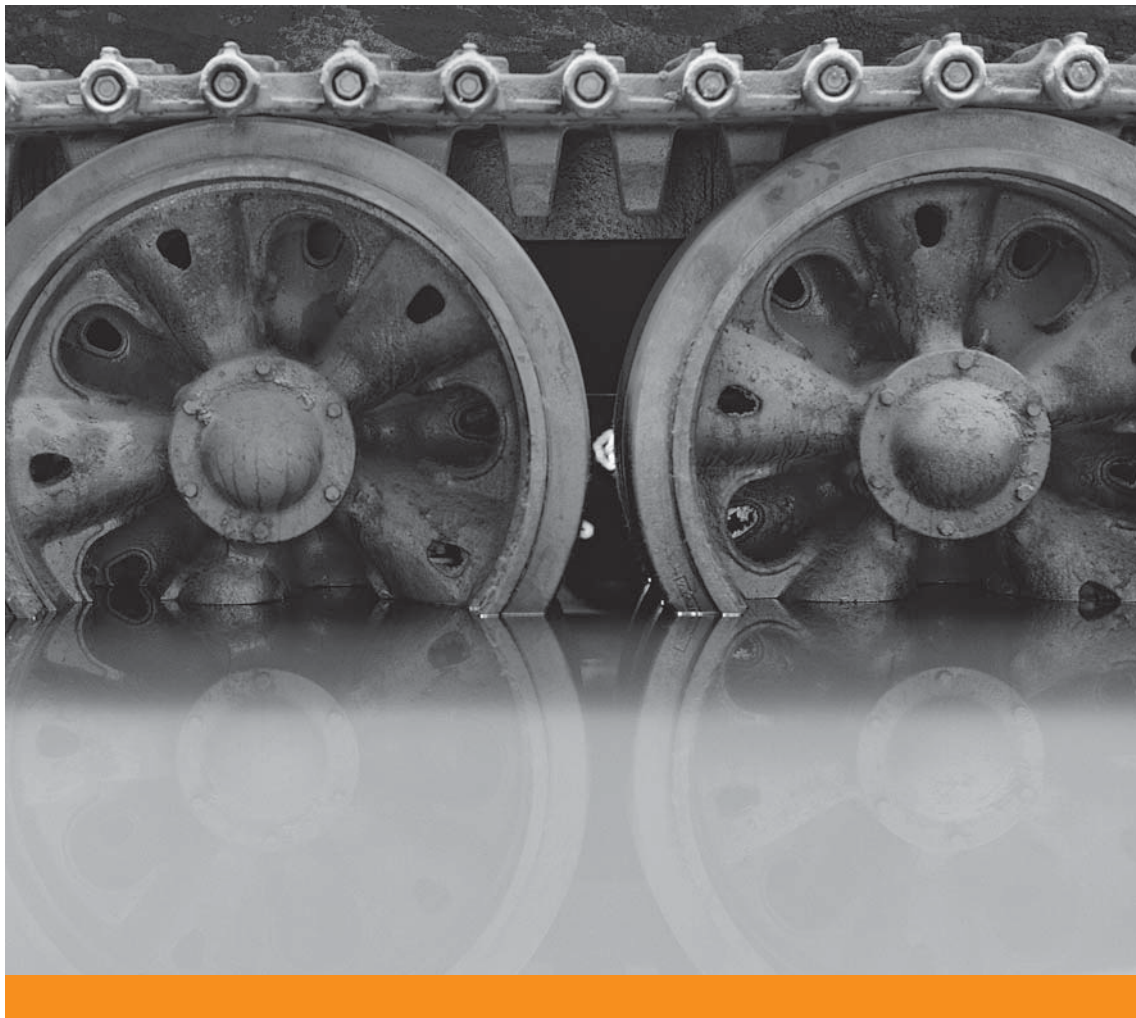
A szomszéd fűje mindig zöldebb. Ha beszélgetünk a másik oldallal, ők elmondják, hogy pont ezt irigyelik a jobboldaltól... A kérdésben megfogalmazott állítással kapcsolatban egyszerű optikai csalódásról van szó. Az irigységfaktor és a hiúság a másik oldalon is jelen van, a másikkal szembeni előnyszerzésről már nem is beszélve. Ezen az oldalon a nagyobb és fontosabb dolgokban tudunk egymásra támaszkodni: mindenki a maga habitusának megfelelően dolgozik a közös ügyért, s van együttműködés. Ennek a mennyisége persze soha nem elég, dolgoznunk kell rajta!

Ezek szerint a táboron belüli vitákat jónak tartja.

Természetesen, nagyon fontos és jó fejleménynek tartom! Nehogy azt gondoljuk, hogy a kritikát kívülre kell tolni, s majd ha kívülről megkritizálnak minket, akkor elegendő, ha ez ellen védekezünk, esetleg visszatámadunk. A belső kritikák legalább ennyire fontosak. Legyen itt bent is súlya a szavunknak, legyen valódi fokmérője az alkotásnak, és ne elégedjünk meg azzal, hogy ha valaki idetartozik, akkor automatikusan jól bánunk vele. Mindenkinek szüksége van rá, hogy megmérettessék a munkája, ezért örülnünk kell, ha van vita a minőségéről és a színvonaláról. Bizonyos kérdéseket ugyanis tisztáznunk kell a magunk számára. Nem azt kell nézni, hogy a másik oldal mit mond rólunk, ráadásul mivel annyira kiüresedtek odaát, sajnos nincs is mire odafigyelni. Nekünk magunk között van szükségünk arra, hogy a minőség szempontjait megmérjük saját barátainkon és híveink körén belül is.

A világmagyarázat alapja a jó és a rossz közötti különbségtétel, a közösség és az egyén egyensúlya, a szabadság és a hagyomány arányainak megtalálása. Az 1956 hatvanadik évfordulójára időzített emlékév kormánybiztosa volt. Ennek keretében az elitek helyett a nép, az áldozatok mellett a hősök történeteit mesélték el. Mindez nagyon jelentős emlékezetpolitikai paradigmaváltást jelentett.

Annak is szántuk, mert nekünk a nemzeti büszkeséget kell megerősítenünk, nemzeti identitásunk elemeit kell kiemelni, ugyanis a 21. században – ahogy korábban is – ez kerül a legnagyobb támadás alá. Nyugat-Európa bizonyos országai döbbenettel veszik tudomásul, hogy vannak ilyen kísérletek, de mi évszázadokon keresztül ebben éltünk: történelmünk folyamán mindig résen kellett lennünk, mert nekünk mindig a nemzeti létünk volt a kérdés. Egy kis országnak a megmaradásért mindig harcolnia kell, különösen akkor, ha nyelviileg rokonok nélkül áll Európa közepén. Nekünk az a természetes létünk, hogy állandóan harcban állunk, ezért aztán nemzeti identitásunkat erősen éljük meg. Más

Megfeneklett diktatúra
– Az olajban álló T-54-es
részlete a Terror Háza
Múzeumban
(Kékesi Donát felvétele)

oldalról viszont éppen ezért könnyű is a helyzetünk, mert az identitását az ember mindig akkor tudja igazán értékelni, amikor támadás éri. Most nagyon erőteljes támadás alatt állunk, ami kulturális, nemzeti és identitásbéli megerősödésünket szolgálja. Gondoljunk csak bele: milyen nehéz megőrizni az identitást akkor, amikor nem veszélyezteti semmi, vagy ha senkinek nem fontos annyira, hogy kívülről megkérdőjelezze. 1956-ban a helyzet ugyanez volt, de a fiatalok és az egyszerű emberek átérezték a nemzeti identitás megvédésnek fontosságát. Amikor a Terror Háza Múzeumban kiállított személyes beszámolók filmjeit készítettük, amin a visszaemlékezők elmondják, min mentek keresztül és megfogalmazzák, hogy miért vállaltak akkora kockázatot, miért fogtak fegyvert, esküdtek össze és szervezkedtek a hatalmas túlerő ellen, akkor azt tapasztaltam – ezt most nagyon önkritikusan mondom –, hogy az egyszerű emberek sokkal szebben, sokkal tisztábban, egyértelműbben képesek bonyolult dolgokról beszélni, mint az értelmiség. Az értelmiségiek ugyanis hajlamosak arra, hogy megpróbálják túlbonyolítani, nyelvileg érthetetlenül kifejezni, sőt relativizálni és cinikus felhőbe burkolni mindazt, amit gondolnak. Ezzel szemben a hétköznapi emberek két-három mondattal ki tudják fejezni azt, ami igazán fontos volt ahhoz, hogy megmaradjanak magyarnak és szabadnak. Ez a tapasztalat volt a legnagyobb lökés, ami arra szorított és szorít ma is, hogy ezektől az emberektől tanuljunk, a nyelvükből merítsünk, az ő hozzáállásukat közvetítsük mások számára. Tőlük ugyanis sokkal többet lehet tanulni hazaszeretetről, hősiességről, a közösségért való kiállásáról, mintha ezer értelmiségi összejövetelre mennénk el.

”
az egyszerű emberek
sokkal szebben, sokkal
tisztábban, egyértelműbben
képesek bonyolult dolgokról
beszélni, mint az értelmiség